

Ο ΣΥΡΙΖΑ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟ «ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ»

Σπύρος Λαπατσιώρας, Γιάννης Μηλιός, Μάκης Σπαθής

1. Κρίση των κομμάτων;

Τα τελευταία χρόνια έχουν γραφτεί πολλά για την κρίση των κομμάτων. Οι περισσότερες από τις σχετικές προσεγγίσεις αντλούν τις θέσεις τους από δημοσκοπικές έρευνες, στις οποίες οι πολίτες εκφράζουν, σε πολύ ψηλά ποσοστά, μικρή έως πολύ μικρή εμπιστοσύνη στα πολιτικά κόμματα.

Την «κρίση των κομμάτων», που επίσης φαίνεται να επιβεβαιώνει η «έλλειψη πάθους» κατά τις εκλογικές αναμετρήσεις της τελευταίας δεκαετίας, μοιάζει να διαψεύδει εντούτοις το ψηλό, σε ευρωπαϊκή σύγκριση, ποσοστό όσων προσέρχονται στις κάλπες. Πολύ περισσότερο, μια απόφαση περί «κρίσης» διαψεύδεται από την πρόσφατη εσωκομματική διαδικασία για την ανάδειξη Προέδρου στη ΝΔ. Σε συνθήκες ήττας και απογοήτευσης του συγκεκριμένου πολιτικού χώρου, προσήλθαν στις εσωκομματικές κάλπες 771 χιλιάδες ψηφοφόροι ή το 33,6% όσων ψήφισαν το κόμμα στις πρόσφατες εθνικές εκλογές.

Υπάρχει τελικά κρίση των κομμάτων; Νομίζουμε ότι *το ερώτημα είναι λάθος* και οδηγεί αναγκαστικά σε λανθασμένες απαντήσεις.

Τα πολιτικά κόμματα, ιδίως τα κυβερνητικά-καθεστωτικά κόμματα που παραδοσιακά συνηθίσαμε να αποκαλούμε «αστικά κόμματα», δεν αποτελούν «αυτοτελείς θεσμούς»: ούτε με την έννοια του ότι εκφράζουν συγκεκριμένα αστικά ταξικά συμφέροντα, ούτε με την έννοια ότι μέσω αυτών αντιπροσωπεύονται οι πολιτικές στοχεύσεις και προσδοκίες των ψηφοφόρων, δηλαδή των διαφορετικών κοινωνικών τάξεων και μερίδων.

Όπως έχει δείξει ο Λουί Αλτουσέρ, τα πολιτικά κόμματα πρέπει να γίνουν αντιληπτά ως στοιχεία ενός ενιαίου Ιδεολογικού Μηχανισμού του Κράτους (ΙΜΚ), του *Πολιτικού Ιδεολογικού Μηχανισμού του Κράτους*.

2. Ο Πολιτικός ΙΜΚ δεν βρίσκεται σε κρίση

Ο Πολιτικός ΙΜΚ διακρίνεται από τον *Πολιτικό Μηχανισμό του Κράτους* – δηλαδή την κυβέρνηση, τη διοίκηση, την Προεδρία της Δημοκρατίας – που αποτελεί *τμήμα* (κλάδο) του κρατικού μηχανισμού με τη στενή έννοια, δηλαδή του *Κατασταλτικού Κρατικού Μηχανισμού* (στον οποίο ανήκουν επίσης ως κλάδοι η Δικαιοσύνη με το σύστημα των φυλακών, ο στρατός, η αστυνομία κλπ.).

Ο Πολιτικός ΙΜΚ, «που υλοποιεί την πολιτική ιδεολογία της κυρίαρχης τάξης» αποτελεί «το “πολιτικό σύστημα” ή το “σύνταγμα” ενός δεδομένου κοινωνικού σχηματισμού (...) Αυτός ο ΙΜΚ μπορεί να οριστεί μέσω ενός συγκεκριμένου (εκλογικού) τρόπου αντιπροσώπευσης της “λαϊκής θέλησης”» (Λουί Αλτουσέρ, «Σημείωση σχετικά με τους Ιδεολογικούς Μηχανισμούς του Κράτους», *Θέσεις* τ. 21, 1987, σσ. 37-49 και www.theseis.com).

Τα (αστικά) πολιτικά κόμματα αποτελούν συστατικά στοιχεία του Πολιτικού ΙΜΚ, συμβάλλουν στη λειτουργία του ως μηχανισμού που αναπαράγει την καπιταλιστική ταξική εξουσία μέσω κυρίως της ιδεολογικής πειθούς και συναίνεσης.

Ο πραγματικός εκπρόσωπος της αστικής τάξης είναι το καπιταλιστικό κράτος ως όλον. Ο πολιτικός ΙΜΚ, δηλαδή το αστικό κοινοβουλευτικό σύστημα, αποτελεί απλώς ένα τμήμα αυτού του κράτους, επιτελεί μια επί μέρους λειτουργία στο πλαίσιο του: Την οργάνωση της λαϊκής αντιπροσώπευσης, την αναπαραγωγή της συναίνεσης

στην αστική πολιτική (και κοινωνική) κυριαρχία, μέσα από την «κοινοβουλευτικοποίηση» των διαφορετικών κοινωνικών και πολιτικών πρακτικών και αιτημάτων και την ενσωμάτωσή τους στο πλαίσιο της αστικής-κρατικής στρατηγικής. Το κοινοβουλευτικό φιλτράρισμα των διαφορετικών ταξικών πρακτικών (δηλαδή των πρακτικών όχι μόνο της αστικής τάξης και των συμμάχων της, αλλά και της εργατικής τάξης και των συμμάχων της) κάνει έτσι δυνατή την «αντιπροσώπευσή» τους μέσα στο κράτος, επιτρέπει δηλαδή τελικά την υποταγή τους στο γενικό κεφαλαιοκρατικό συμφέρον, που παρίσταται με τη μορφή του εθνικού συμφέροντος.

Το λανθασμένο ερώτημα «υπάρχει κρίση των κομμάτων;» μπορεί τώρα να διατυπωθεί με ορθό τρόπο: Βρίσκεται σήμερα στην Ελλάδα σε κρίση ο Πολιτικός ΙΜΚ;

Η απάντηση που δίνουμε στο ερώτημα αυτό είναι αρνητική. Ο πολιτικός ΙΜΚ δεν βρίσκεται σήμερα σε κρίση ούτε ως προς την ικανότητά του να νομιμοποιεί τον Πολιτικό (κατασταλτικό) Μηχανισμό του κράτους, ούτε ως προς την ικανότητά του να απονευρώνει, δηλαδή να «κοινοβουλευτικοποιεί» τις αντιστάσεις των κυριαρχούμενων τάξεων – να τις υπάγει στην κυρίαρχη ιδεολογία και πολιτική. Η αντίληψη ότι το κοινοβουλευτικό σύστημα αποτελεί τη βάση «της δημοκρατίας», εκφράζοντας την εκάστοτε «λαϊκή πολιτική βούληση», αναπαράγεται με τόσο σταθερό τρόπο, ώστε θα ήταν υπερβολή να μιλήσουμε για κρίση του Πολιτικού ΙΜΚ.

Όμως, η αναπαραγωγή της αστικής ιδεολογικής κυριαρχίας συντελείται με τρόπο αντιφατικό, ως διαδικασία της πάλης των τάξεων, που διαπερνά πέρα ως πέρα τη λειτουργία των ΙΜΚ (συμπεριλαμβανομένου του Πολιτικού ΙΜΚ). Οι αντιφάσεις αυτές, που σε συγκεκριμένες συγκυρίες οξύνονται περισσότερο από συνήθως (π.χ. 1989) δημιουργούν την εικόνα της «κρίσης των κομμάτων». Επειδή όμως η λειτουργία του Πολιτικού ΙΜΚ εξακολουθεί να είναι ηγεμονική, «στη δημοκρατία δεν υπάρχουν αδιέξοδα» και συχνά αρκεί η κοινοβουλευτικοποίηση των εσωτερικών λειτουργιών ενός κόμματος το οποίο βρίσκεται στο επίκεντρο αυτών των αντιφάσεων, για να αποκατασταθεί η αποτελεσματικότητά του ως συστατικού στοιχείου του Πολιτικού ΙΜΚ. Μάλιστα, στην πρόσφατη κοινοβουλευτική διαδικασία στο εσωτερικό της ΝΔ όχι τυχαία υπερίσχυσε εκείνος ο ηγέτης που υποσχέθηκε ότι θα επαναεπιβεβαιώσει την *ιδεολογία* της (δεξιάς) Παράταξης.

3. Ο Δεκέμβρης, ο ΣΥΡΙΖΑ, η επαναστατική στρατηγική

Το ότι ο Πολιτικός ΙΜΚ δεν βρίσκεται (τώρα ή μονίμως) σε κρίση δεν σημαίνει ότι μπορεί πάντα να αναπαράγει απρόσκοπτα την αστική πολιτική ηγεμονία.

Η περσινή εξέγερση της ελληνικής νεολαίας και μερίδας των εργαζομένων και ανέργων υπήρξε το ηχηρό «φτάνει πια!» στην κτηνωδία του νεοφιλελεύθερου εκσυγχρονισμού, την εργοδοτική ασυδοσία, την κρατική τρομοκρατία και την αστυνομική αυθαιρεσία που χαρακτηρίζουν την ελληνική καπιταλιστική κοινωνία κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες. Ο «αόρατος εχθρός» ήρθε ξαφνικά στην επιφάνεια, σε μια στιγμή που οι «τεχνολόγοι» της αθλιότητας των πολλών και της «ανάπτυξης» των λίγων πίστευαν ότι είχαν εξασφαλίσει τη «συναίνεση των κοινωνικών εταίρων».

Ξαφνικά, η τηλεοπτική συζήτηση σχετικά με την εναλλαγή στη διακυβέρνηση της χώρας διακόπηκε. Όλο το «συνταγματικό τόξο» (από τη ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ μέχρι το ΛΑΟΣ και το ΚΚΕ), δηλαδή *όλα τα κόμματα που αποτελούν συστατικά στοιχεία του Πολιτικού ΙΜΚ*, συσπειρώθηκε σε μια και μόνο θέση: «Πρέπει να καταγγείλουμε τη βία!», και το δάκτυλο όλων έδειχνε τον ΣΥΡΙΖΑ.

Ωστόσο ο Δεκέμβρης δεν ήταν κατά κύριο λόγο σπασίματα βιτρινών. Ήταν η κραυγή οργής και η κατάθεση της διάθεσης για αγώνα μιας μερίδας της κοινωνίας που στη συγκεκριμένη τουλάχιστον στιγμή δεν πίστευε πλέον στους μύθους της «ελεύθερης αγοράς», της «δημοκρατίας», της «ανάπτυξης», της «τάξης» που εγγυάται η ελληνική αστυνομία.

Ο ΣΥΡΙΖΑ βρέθηκε αντιμέτωπος με ολόκληρο τον Πολιτικό ΙΜΚ, διότι έστω και αντιφατικά, έστω και παλινωδώντας, τάχτηκε υπέρ της εξέγερσης και υπέδειξε τον στρατηγικό ορίζοντα στον οποίο αυτή παρέπεμπε: Την ανατροπή του νεοφιλελευθερισμού και του καπιταλισμού. Καίτοι ενταγμένος μέσα στον Πολιτικό ΙΜΚ, έδρασε ταυτόχρονα έξω από και ενάντια σε αυτόν (μέσα στην εξέγερση). Έδρασε δηλαδή σαν μια ριζοσπαστική αριστερή πολιτική δύναμη και στρατηγική.

Αποδείχθηκε ότι ο ΣΥΡΙΖΑ δεν αποτελεί απλώς μια πολιτική ενότητα οργανώσεων «ενάντια στον νεοφιλελευθερισμό», αλλά, παρά τις αντιφάσεις και τις ασάφειες, έχει διαμορφώσει ένα διακριτό πολιτικό, ιδεολογικό και ως ένα βαθμό στρατηγικό στίγμα: Αποτελεί μέσα στην κοινωνία μια διακριτή πολιτική δύναμη που επιδιώκει να στηρίζει και να οργανώνει τους αγώνες των εργαζομένων ενάντια στο κεφάλαιο, αναδεικνύοντας μάλιστα τον απελευθερωτικό ορίζοντα αυτών των αγώνων, τον σοσιαλισμό.

Εντούτοις, με την παρούσα οργανωτική μορφή, ο ΣΥΡΙΖΑ δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες συγκρότησης και *πολιτικής εκπροσώπησης* μιας κοινωνικής συμμαχίας ενάντια στον νεοφιλελευθερισμό με την προοπτική ενός σοσιαλισμού που αρμόζει για τον 21ο αιώνα. Παραπαίει σε ατελέσφορες συζητήσεις «κορυφής», αφήνοντας την κεντρική πολιτική σε όποιον μπορεί να την κάνει (π.χ. στελέχη της κεντρικής πολιτικής σκηνής, ηγετικές ομάδες μεμονωμένων συνιστωσών).

Τα προηγούμενα αποκτούν μία αυξημένη σημασία αν αναλογιστούμε την κρίση στην οποία έχει εισέλθει ο ελληνικός κοινωνικός σχηματισμός σε συνάρτηση με τις πολιτικές που δρομολογούνται για τη διαχείρισή της. Στην ενιαία πρόταση του μπλοκ εξουσίας, όρος επιτυχούς αντιπαράθεσης είναι η ύπαρξη ενός ενιαίου πολιτικού φορέα που μπορεί να κινητοποιήσει τους «από κάτω» και να εκμεταλλευτεί τα ρήγματα που θα προκύπτουν στις συνειδήσεις πλατιών τμημάτων των εργαζομένων και της νεολαίας.

Στα πέντε χρόνια λειτουργίας του ΣΥΡΙΖΑ έγινε φανερό ότι οι προϋποθέσεις για ένα τολμηρό βήμα συγκρότησης στην κατεύθυνση του ενιαίου δημοκρατικού ΣΥΡΙΖΑ (με την παράλληλη ύπαρξη των συνιστωσών, φυσικά) υπάρχει. Ας το συνειδητοποιήσουμε και ας δράσουμε ανάλογα!